

KOMPETENCIJE NASTAVNIKA NEOPHODNE ZA RAD U NASTAVI

Sažetak

U radu su predstavljeni rezultati ispitivanja mišljenja nastavnika o tome koje kompetencije trebaju posjedovati kako bi uspješno obavljali uloge neophodne za realiziranje sadržaja i ostvarivanje ciljeva obrazovanja.

Cilj rada je ispitati i utvrditi koje kompetencije treba posjedovati (učitelj, nastavnik, profesor) da bi mogli uspješno realizirati nastavne sadržaje i ciljeve i zadatke obrazovanja u društvu budućnosti. Zanima nas ko ima glavnu ulogu u njihovom razvoju, na kome stupnju su te kompetencije kod nastavnika koji rade sa djecom i koje mjere predlažu u cilju podizanja na viši nivo postojećih kompetencija. U radu je korištena metoda teorijske analize i survey istraživačka metoda, a od instrumenata anketni upitnik koji smo napravili za potrebe našeg istraživanja. Uzorak ispitanika sačinjavalo je 110 profesora razredne i predmetne nastave sa područja Tuzlanskog kantona. Rezultati istraživanja su pokazali da nastavnici trebaju posjedovati sve vidove kompetencija koje trebaju razvijati kod svojih učenika (kognitivne, emocionalne, socijalne, radno-akcione, moralne, estetske i ekološke), da se za razvoj nastavničkih kompetencija trebaju pobrinuti visokoškolske ustanove koje se bave obrazovanjem nastavnika i ustanove koje se bave njihovim stručnim usavršavanjem putem različitih vidova i oblika cjeloživotnog obrazovanja. Pored toga rezultati su pokazali da postojeće kompetencije nastavnika, zbog naglih društvenih, znanstvenih, tehnoloških, kulturnih i drugih kretanja nisu uvijek na visokom nivou, te ih treba stalno usavršavati. Prijedlozi koje ispitanici predlažu odnose se na sljedeće mjere: individualno i kolektivno stručno uzdizanje, istraživačke aktivnosti, prisustvo seminarima, simpozijima, radionicama, i dr. vidovima aktivnosti.

Ključne riječi: kompetencije, nastavnici, nastava, stavovi nastavnika.

Uvod

U posljednje vrijeme za sve odgajatelje u osnovnoj školi upotrebljava se opći naziv učitelj.

Sa promjenama u savremenom društvu mijenja se i funkcija škole pa su neophodne i nove uloge nastavnika.

"One se odnose na inventivne, kreativne i odgovorne stručnjake" (Ajanović i Stevanović, 1998, str.137).

Pojava informacijske tehnologije zahtijeva nove oblike interakcije između učenika i nastavnika. U školi je potrebno uspostaviti nove oblike komunikacije jer se sve češće traži timski rad. Nastavnik treba biti sposoban mijenjati način razmišljanja u skladu sa trenutnom situacijom, jer treba znati pomagati u razvoju ustanove u kojoj radi. Posebne su obaveze nastavnika u stvaranju kurikuluma.

Najznačajnije uloge savremenog učitelja su:

- uloga obrazovanja - poučavanje učenika s ciljem stjecanja znanja, vještina i razvoja sposobnosti,
- uloga odgajanja - poučavanje učenika u svrhu usvajanja ili promjene vrijednosti, stavova i navika i
- razvojna uloga - učešće u procesima razvoja škole sa drugim stručnjacima. U tradicionalnoj školi nastavnik je bio posrednik između nastavnih sadržaja i učenika. Odnosi sa učenicima bili su zasnovani na hijerarhijskim razlikama. Savremeni nastavnik mora realizirati brojne zadatke kao što su: novi nastavni sadržaj, nova uloga učenika, nove nastavne strategije, korištenje raznovrsnih izvora znanja i osposobljavanje učenika za permanentno obrazovanje.

Ajanović i Stevanović (1998, str. 138) navode da je nastavnik u savremenoj školi sve više:

- "redatelj nastave,
- organizator,
- analitičar svog i učenikovog rada,
- graditelj suradničkih odnosa,
- kreator stvaralačkog izražavanja učenika,
- racionalizator,
- istraživač i inicijator,
- onaj koji grupu orijentira i ukazuje na pravce daljnjeg kretanja,
- tražitelj i davatelj informacija,
- koordinator,
- programer,
- mentor“.

Obavlja i uloge upravljača i regulatora odgojnog procesa, ulogu organizatora nastavnog procesa, pedagošku (odgojnu) i planira i programira nastavni rad.

Autori smatraju da se od nastavnika traži mnogo toga da bi mogao odgovoriti novim i povećanim zahtjevima sadašnjeg i budućeg vremena. „Prije svega treba biti dobar poznavalac svoje struke, solidno poznavati pedagogiju, psihologiju, didaktiku, metodiku, sociologiju i druge znanosti. Treba poznavati psihofizičke karakteristike djece određenog uzrasta, voliti djecu i imati izgrađen empatičan stav, imati razvijene interpersonalne odnose, biti sposoban stvarati povoljnu pedagošku klimu u učeničkim i roditeljskim kolektivima, oduševljavati svojim radom i uvijek treba biti nov, neponovljiv i suvremen. Radeći svakodnevno sa djecom nastavnik rješava nekoliko pitanja među kojima se ističu: racionalno organiziranje stjecanja znanja, vještina i navika, motivacija učenika za cjelodnevnu odgojno-obrazovnu aktivnost, pomoć učenicima da organizuju rad, odmor, igru i korisnu zabavu, da poznaje metode upoznavanja i vođenja ličnosti, da poznaje biološka, medicinska, psihološka i pedagoška pitanja rasta i razvoja ličnosti i dr.“(Brkić i Tomić, 2017, str.322).

U tradicionalnoj školi uloga nastavnika je aktivna, subjekatska, dok je učenik u jednoj pasivnoj, podređenoj, objekatskoj poziciji.

U tradicionalnoj školi nastavnik, učitelj je bio posrednik između nastavnih sadržaja i učenika. Učenik je bio u podređenom položaju. Moderna škola traži i modernog nastavnika. Zadaci koje savremeni nastavnik treba realizirati su vezani za:

- "nove nastavne sadržaje,
- nove oblike, tehnike i metode nastavnog rada,
- novu funkciju učenika i nastavnika,
- korištenje raznovrsnih izvora znanja,
- osposobljavanje učenika za permanentno obrazovanje"(Ajanović i Stevanović, 1998, str. 138).

Posao nastavnika ne ograničava se samo na prenošenje informacija, niti znanja. On obuhvata i prezentiranje toga znanja u obliku zadavanja problema unutar određenog konteksta i stavljanja problema u određeni odnos kako bi učenik njihovo rješavanje povezo sa širim pitanjima.

Cilj odnosa učenik – nastavnik je razvoj potpune ličnosti učenika sa akcentom na samostalnosti.

Funkcija nastavnika kao autoriteta će se najvjerojatnije promijeniti, međutim nastavnik ostaje izvor odgovora na pitanja koja učenici postavljaju o svijetu, kao i najvažniji preduvjet da u potpunosti uspije proces učenja. "U modernim društvima postaje iznimno važno poučavati kako pomoći pojedincu stvarati osobne sudove i razviti osjećaj osobne odgovornosti i tako omogućiti učenicima razviti sposobnost predviđanja promjene i prilagodbe istina, drugim riječima – nastaviti učiti cijeli život. Učeničke kritičke sposobnosti razvijaju se pod vodstvom nastavnika i kroz dijalog s njim"(Delors, 1998, str. 164).

Nove funkcije škole traže i drugu ulogu nastavnika. Nastavnik nije više osoba koja samo 'drži časove', već više "ličnost koja organizira, podstiče, vrednuje, primjenjuje različite procese i stilove učenja i koja umije da primijeni, ako je i kada je potrebno, određene strategije kompenzacije"(Vilotijević, 2001, str. 133).

Radeći svakodnevno sa djecom, nastavnik rješava sljedeće probleme:

- racionalno organizira stjecanja znanja, vještina i navika; □ motivira učenika za cjelodnevnu odgojno-obrazovnu aktivnost i
- pomaže učenicima da organizuju rad, odmor, igru i korisnu zabavu.

Da bi ovo mogao, nastavnik treba da poznaje metode upoznavanja i vođenja ličnosti, te da poznaje biološka, medicinska, psihološka i pedagoška pitanja rasta i razvoja ličnosti i dr.

Nastavnik je glavni nosilac primjene inovacija u nastavnoj oblasti koju izlaže i u odjeljenju sa učenicima s kojim radi.

Novo doba traži novu strategiju u organizaciji nastavnog procesa. Upravljanje nastavnim procesom treba promatrati interdisciplinarno, imajući u vidu kibernetiku, teoriju komunikacije, nove teorije učenja, didaktičku doktrinu o samostalnom i istraživačkom radu učenika itd. Upravljanje treba shvatiti u smislu oslobađanja učeničkih stvaralačkih potencijala i usmjerenje ka stvaralaštvu. Učenik je u prvom planu sa svim svojim karakterističnim psihofizičkim osobinama. Nastavni rad ili, bolje rečeno, učenje se prilagođava njegovim potrebama i mogućnostima (Stevanović, 1998).

Nastava u suvremenoj školi je interakcijski proces u kome nastavnik i učenik surađuju. Učenik je u poziciji subjekta. "Nastavnik je glumac kao i učenici. On zna da je glavni u nastavi, ali se pravi da nije i učestvuje s njima u razgovoru" (Lukić – Domuz, 2004, str. 217).

Nastavnik kroz interakciju organizira rad, poštuje potrebe i želje učenika. U interaktivnom učenju aktivni su i nastavnik i učenik, ali je uloga nastavnika veća jer on kroz interakcijski proces vodi učenika do znanja.

Da bi komunikacija u nastavi bila efikasna i da bi se razvijale kompetencije učenika, nastavnik treba osvajati i sljedeće uloge: "nastavnik kao didaktičar; nastavnik kao odgajatelj; naučno-nastavna uloga nastavnika; nastavnik kao dijagnostičar; nastavnik kao instruktor aktivne nastave; nastavnik kao koordinator; nastavnik kao kreator novih interpersonalnih odnosa; nastavnik kao graditelj emocionalne klime u odjeljenju; nastavnik u aktivnom ciljnom učenju"(Suzić, 1999, str. 6-7).

Uloga nastavnika se u potpunosti mijenja u interaktivnoj nastavi gdje je on ravnopravan partner s učenicom u interakciji, dijagnostičar i terapeut u nastavi.

Nastavni rad, odnosno učenje, prilagođava se njegovim potrebama i mogućnostima. "Dobar učitelj se najlakše prepoznaje u procesu vaspitno-obrazovnog rada, naročito kroz karakter interpersonalnih odnosa u školi" (Laketa, 1996, str. 12). On mora humano i demokratski komunicirati sa učenicima, lijepo i pravilno govoriti, biti oslobođen utjecaja prevaziđenih teorija učenja, baviti se istraživačkim radom u konkretnom odjeljenju, itd.

Baveći se nastavnim umijećima i pitanjima njihovog razvoja Kyriacou (2001) ih sažima i opisuje na sljedeći način:

- „Planiranje i priprema: umijeća potrebna za odabir predviđenih pedagoških ciljeva i rezultata i načina kako ih najlakše postići,
- Izvedba nastavnog sata: umijeća potrebna za uspješno uključivanje učenika u učenje, osobito u odnosu na kakvoću pouke,
- Vođenje i tijek nastavnog sata: umijeća potrebna za organizaciju aktivnosti za vrijeme nastave kojima se održava učenička pozornost, zanimanje i sudjelovanje,
- Razredni ugođaj: umijeća potrebna da bi se razvili i održali motivacija i pozitivni učenički odnos prema nastavi.
- Disciplina: umijeća potrebna da se održi red te da se riješe problemi učeničkog neposluha.
- Ocjenjivanje učeničkog napretka: umijeća potrebna da se ocijeni učenički napredak, a koja uključuju formativno (pomaže učenikovom razvitku) i sumativno (evidentira postignuća) ocjenjivanje.

- Osvrt i prosudba vlastitog rada: umijeća potrebna da se prosuđuje o vlastitoj nastavi kako bi se poboljšala“(Kyriacou, 2001, str.24).
- U svim navedenim umijećima istaknuta su tri elementa: znanje, odlučivanje i radnje. Proces razvoja nastavnih umijeća je dug i složen i ne može se steći stjecanjem stručne naobrazbe. Tek permanentnim i cjeloživotnim učenjem nastavnik će uspjeti podići na visoku razinu svoja umijeća neophodna u stručnom i nastavnom radu. Na žalost, ima i onih , koji zalutaju u naš poziv i nikada to ne uspiju.

Osobine nastavnčkog poziva

Učitelj je predavač svoga predmeta i odgajatelj. Nosilac je cjelokupne odgojno-obrazovne djelatnosti u školi. Njegova odgojna funkcija pretpostavlja i traži posebno obrazovanje i sposobnosti, moralni lik, odnos prema radu i materijalne i duhovne vrednote. Brojni pedagozi isticali su značaj odgojne funkcije učitelja, kao što je *Komensky, Locke, Diesterweg, Binet, Bjelinski, Dobroľubov, Trstenjak*. Trstenjak upozorava da dobar odgajatelj odgaja sam sobom svojim bićem i poručuje učiteljima: "Kakvi hoćeš da ti budu odgajani, takav budi najprije sam". Od suvremenog nastavnika traži se "visoka idejno-moralna izgrađenost, solidno opće i stručno obrazovanje, psihološko-pedagoška i didaktičko metodička osposobljenost, pravilan stav prema radu, ljubav i poštovanje dječije ličnosti" (Ajanović i Stevanović: 1998, str.143).

Škalko (1967, str.333) navodi: "Da bi nastavnik uistinu bio pravi odgajatelj, on mora iskreno voljeti djecu i poštovati dječiju ličnost. Za pravilan pedagoški postupak treba u prvom redu poznavati djecu, ali to nije dovoljno. Da uspjeh bude potpun, djecu treba voljeti".

Sa učenicima treba uspostaviti srdačan i prijateljski kontakt, biti susretljiv, unositi vedro raspoloženje, vedrinu, radost, humor. Učenici trebaju na svakom koraku osjetiti da ih nastavnik poštuje.

Posebna kvaliteta nastavnčkog poziva odnosi se na njegov stvaralački rad sa učenicima. Stvaralaštvom trebaju biti prožeti i nastava i ostali vidovi odgojno-obrazovnog rada.

Za poziv nastavnika jako su bitne i njegove karakterne osobine. Mora biti izgrađena moralna ličnost sa najvišim karakternim osobinama. *Škalko* (1967, str.335) navodi: "Treba se čuvati prejakog glasnog govora, vikanja, jer to ne stvara red i disciplinu. Također je vrlo nezgodno ako nastavnik u govoru upotrebljava nepotrebne, parazitske riječi i uzrečice.

Samokontrolom treba to zapaziti i od toga se svakako odviknuti".

M.A. M. Gorki je pisao da su djeca naše sudije, a te se sudije najradije sjećaju svojih učitelja, oni ih vole i poštuju. Posao učitelja je jedan od najljepših poslova, jer djeca s kojom učitelji rade ih vole, odnosno, vole ih njihovi učenici. L. N. Tolstoj, govoreći o radu i ljubavi prema djeci zaključuje: „Ako učitelj voli samo posao, onda je dobar učitelj, ako učitelj voli učenika kao otac ili majka, on je bolji od onog učitelja koji je pročitao sve knjige, ali ne voli posao ni Đake. Kad učitelj sjedini ljubav prema poslu i prema učenicima – on je savršen učitelj“ Citirano kod: (Laketa, 1996, str.12). Davorin Trstenjak je govorio: „Bez ljubavi neka niko ne ulazi u hram prosvjete, jer će biti nesretan, i to nesretniji, što više zna, a manje ljubi“.

Najbolje odgojno sredstvo je lični primjer nastavnika. Kod nastavnika mora dominirati sklad misli, riječi i djela. Treba služiti kao pozitivan uzor svojim učenicima.

Dobar nastavnik mora uvažavati i one osobine njegove ličnosti koje učenici naročito vole i cijene, ali i one koje ne vole.

Suvremeni učitelj je "vrstan pedagog, psiholog, humanista i znanstvenik, voditelj i animator odgojno-obrazovnog procesa koji polazi od djeteta samog" (Vidulin – Orbanić, 2007, str. 346).

Novim standardima početkom XXI stoljeća stručna pomoć učitelja učenicima je nužna i neophodna. Učitelj sam svojom ličnošću, stručnom pripremljenošću, kulturnom pojavom i društvenom aktualnošću izvor je i kvaliteta znanja.

U odnosu s učenicima stvoriti će uvjete za napredovanja i kvalitet učeničkih postignuća:

- uvažavajući učeničke potrebe i želje tokom pripremanja sadržaja rada,
- odredit će nepretenciozne sadržaje s jasnim ciljem i zadacima,
- podsticat će na kvalitetan rad,
- omogućit će učenicima aktivno i samostalno demonstriranje sadržaja, korištenje stečenih znanja,
- da se ispravljaju učenjem na greškama, da razvijaju osobne dispozicije i sklonosti, □ omogućiti im uvjete za napredak i ostvarivanje ličnih potencijala.

Kroz zajednički rad zadovoljit će učeničke osnovne potrebe, odnosno "potrebe opstanka, ljubavi, pripadanja, moći, slobode i zabave, kako bi dostigli svoj maksimum, te postali zadovoljni i ispunjeni, odgovorni i kompetentni, obrazovani i kvalitetni ljudi. Bez prisile, uz

korisnu građu, samoučenjem i samoocjenjivanjem u svrhu poboljšanja svoga znanja učitelj i učenik činit će nerazdvojni dvojac" (Ibidem, str. 346).

Uloga učitelja iz razrednog odjeljenja širi se i na društvo gdje pored pomoći u stjecanju znanja društvo treba učitelja kao kulturnog savjetnika i povjerljivu osobu. U skladu s društvenom stvarnošću učitelj dobiva ulogu medijatora među ljudima, kulturama, znanjima, ponašanjem i djelovanjem. Sam treba postići višu kompetenciju u poznavanju drugih, njihovih posebnosti, njihova jezika i modernih medija prijenosnika ovih poruka" (Previšić, 1999, str. 82).

Od učiteljeve ličnosti ovisi cjelokupan život i rad škole, i to: organiziranje i izvođenje odgojno-obrazovnog rada, kvalitet usvojenih činjenica i generalizacija u procesu učenja, ali i njihova funkcionalna povezanost sa objektivnom stvarnošću. Poznata je Veberova misao, da za odgajatelja mora biti rođen čovjek, kao i za umjetnika. Učitelj demokratski orijentiran je sretna i uravnotežena osoba. Prepoznaje se po reakcijama njegovih učenika koji prepoznaju da ih voli i da ih razumije, te se osjećaju emocionalno i fizički slobodni. Graf je savjetovao kada je u pitanju demokratski učitelj: „Poslušajte savet onoga koji mnogo šta zna, poslušajte naročito savet onoga koji bas voli“ (Laketa, 1996, str.19). Za učitelja demokratske pedagoške orijentacije utvrđeno je da posjeduje visok stupanj ljudskih, stručnih i pedagoških vrijednosti. „Posjeduje privlačne lične osobine: dobar je saradnik, ljubazan je i vesele naravi, poseduje smisao za humor, lepo govori, strpljiv je i dosledan, ume da sluša učenika do kraja, prijateljski je raspoložen, razume učenike, uvek je spreman da pomogne, pravedan je i principijelan, dopušta učenicima da ispoljavaju svoju aktivnost, a da se pri tom ne naruši red i disciplina (...) inspirator je i pokretač demokratskih odnosa u školi. Celokupnu organizaciju i izvođenje vaspitno-obrazovnog rada (...) postiže ličnim autoritetom zasnovanim na vlastitom ponašanju i delovanju u školi i društvenoj sredini“ (Ibidem, str.19). Demokratski tip nastavnika prema Stevanoviću (1999) jako je otvoren i fleksibilan u radu sa učenicima. „U svoj pedagoški rad unosi vedrinu, raspoloženje, humor, učenike stalno provocira za novim rješenjima, divi se originalnim zamislima učenika, afirmira najbolje inovatore i entuzijaste istraživače. Veoma je omiljen među učenicima“ (Stevanović, 1999, str.219). Govoreći o stvaralačkom nastavniku, A. Miel, (1968, str. 171.) kaže:

- „ to je osoba koja posjeduje primarnu sliku (model) koja vodi njegovo mišljenje i djelovanje,

- Osoba koja prihvaća samu sebe čvrsto, točno i realistički, te iskoristiti svoj puni potencijal,
- Osoba koja je svjesna drugih ljudi, osjetljiva prema njima i reagira na ljude, ideje i događaje,
- Osoba koja posjeduje osjećaj sigurnosti u neizvjesnosti, koja tolerira dvosmislenost,
- Osoba koja je učenik“

Ovaj psiholog uspoređuje nastavnika s umjetnikom koji prvo bira koncepciju cilja, a nakon toga sredstva pogodna da se taj cilj ostvari. On kaže dalje: „Poput umjetnika, nastavnik prvo mora imati opću koncepciju cilja, zatim mora odabrati ona postojeća sredstva koja će mu pomoći da dođe do cilja, a zatim mora upotrijebiti ta sredstva vješto i sa razumijevanjem. Cjelina slike koja vodi nastavnika sastavljena je od mnogo dijelova koji se kreću od osnovnih uvjerenja o čovjeku i prirodi njegovog postojanja do uvjerenja o tome kako nastavnik treba da se postavi prema svakom učeniku u svom razredu“ (Ibidem, str.172), citirano kod: Stevanović, 1999, str. 78.).

Učitelj je duša i život škole u kojoj radi, jer svojim uzorom utječe na ponašanje učenika i na njihovo shvatanje svijeta.

Uspješan učitelj "spreman je na vlastitu aktivnost, utjecajan, usmjerava učenike prema cilju, pozitivno i pravilno odlučuje, izdržljiv je, samokritičan s osebnim stilom komuniciranja" (Vidulin – Orbanić, 2007, str. 350).

Jako je važan autoritet učitelja. Govoreći o autoritetu nastavnika znameniti P. VukPavlović je istakao sljedeće: „Pedagoški , autoritet nije nikako i ni u kojem vidu autoritet moći, već je naprotiv autoritet ljubavi, autoritet koji to manje ograničuje lice (odgojenika), što je silniji, i koji u svoj svojoj veličini i nesavladivosti ipak ne sputava čovjeka ni tjelesnim ni duševnim okovljem, ni lisičinama ni strahom prijetnjama izazvanim, ni nadom obećanjima pobuđenom, nego-koliko je istini, nepatvoren, u sebi čist i vjeran najizvornijem svom bivstvu- samohranom snagom oslobađa život, kojega se takne“(Vuk- Pavlović, 1932, str. 231). Samo zreli i odgovorni odgajatelji mogu formirati samostalne i zrele ličnosti učenika.

Analizirajući uspješne učitelje Terhart (2001) navodi da sa njima:

- Učenici napreduju u učenju iznadprosječno,
- Provode više vremena rješavajući zadatke,
- Pokazuju više inicijative i spontanosti.
- Uspješni učitelji mnogo vremena poklanjaju planiranju i uspostavljanju reda.

- Ovome posebno posvećuju pažnju u novom razredu.
- Oni rade s cijelim odjeljenjem kako bi poučili djecu skupu pravila i postupaka koji doprinose uspješnom radu. Dobar red predstavlja osnovu razvoja samostalnosti učenika.
- Učenju predstavljaju prijetnju:
- Nemogućnost da se uspostavi red,
- Neuspjeh u napredovanju ka samostalnosti.

Kompetencije nastavnika

Nastavnikova kompetencija je višedimenzionalna pojava, jer je posrijedi jako složeno područje djelovanja. Osnovne dimenzije su: pedagoška i stručna. Iz pedagoške kompetencije naročito se naglašava komunikativna kompetencija u kojoj se razlikuju sadržajna i odnosna kompetencija. Samo sjedinjene ove kompetencije mogu nastavniku pružiti mogućnost da može odgovoriti zahtjevima suvremenih tijekova odgoja i obrazovanja.

Pedagoška dimenzija kompetencije nastavnika jasnija je tek u svijetlu interakcija, suradnje i zajedničkog rada nastavnika, odgajatelja i odgajanika. Suvremeno učenje podrazumijeva intenzivniju interakciju, dvosmjernu komunikaciju i dijalog, suradnju i zajedništvo od najmlađeg uzrasta do univerzitetskog.

Kompetencije nastavnika (učitelja, odgajatelja, i dr.), uz stručnost i znanstvenost kao osnove cjelokupnog njegovog djelovanja, ogledaju se sve više u umijeću uspostavljanja odnosa i efikasnog komuniciranja sa odgajanicima. Za komunikaciju je jako važna i ličnost nastavnika, jer ona budi entuzijazam učenika, potiče na kreativnost i samoostvarenje, potiskuje anksioznost, motivira pozitivnu intelektualnu radnu klimu.

Stručna i znanstvena dimenzija nastavničke kompetencije vezuju se za nastavne sadržaje, dok se pedagoška kompetencija vezuje za procese i odnose.

Brojni znanstvenici razmatrali su i analizirali kompetencije neophodne za život u 21. i narednom stoljeću kod odgajanika. Da bi razvijao ove kompetencije kod svojih učenika, odgajanika, nastavnik ih sam mora posjedovati. Predstaviti ćemo kompetencije koje smatra da je neophodno razvijati kod odgajanika koji će živjeti u 21. stoljeću (Suzić, 2005).

Suština kompetencija odnosi se na kvalifikacije ili standarde, odnosno na visoku uspješnost ili superiornost u obavljanju posla. Učenici u školi, ako žele razvijati kompetencije, trebaju težiti poboljšanju vlastitih kvaliteta koji će rezultirati visokim rezultatima u školskom učenju i

zasnivati se na natjecanju sa samim sobom. U ostvarivanje ovih visokih rezultata treba uključiti i nastavnike i roditelje.

Kompetencije predstavljaju vlastite kvalitete koji omogućavaju samostalnost i uspješnost u aktivnostima kojima se osoba bavi. Suzić govori o kognitivnim, emocionalnim, socijalnim i radno-akcionim kompetencijama kao potrebnim za život u XXI stoljeću za učenike osnovne škole (Suzić, 2002). U okviru svake od kompetencija, on navodi po sedam kompetencija i to:

Kognitivne kompetencije: 1) izdvajanje bitnog od nebitnog, vještina odabira informacija, 2) postavljanje pitanja o gradivu kao i vlastitoj kogniciji, 3) razumijevanje materije ili problema, 4) pamćenje, odabir informacija koje je nužno zapamtiti, 5) rukovanje informacijama, menadžment u korišćenju informacija brzo pronalaženje i korišćenje informacija kao i skladištenje, 6) konvergentna i divergentna produkcija, fabrikovanje novih ideja, rješenja ili produkata, 7) evaluacija, vrednovanje efikasnosti učenja i rada kao i ostvarene koristi.

Emocionalne kompetencije: 1) emocionalna svijest, prepoznavanje svojih i tuđih emocija, 2) samopouzdanje, jasan osjećaj vlastitih moći i limita, 3) samokontrola, kontrola ometajućih emocija i impulsa, 4) empatija i altruizam, 5) istinoljubivost, izgradnja standarda časti i integriteta, 6) adaptabilnost, fleksibilnost u prihvatanju promjena, 7) inovacija, otvorenost za nove ideje, pristupe i informacije.

Socijalne kompetencije: 1) razumijevanje drugih individua i grupa, tumačenje grupnih emocionalnih strujanja i snage odnosa, 2) suglasnost, usaglašenost sa ciljevima grupe ili organizacije, kolaboracija, 3) grupni menadžment: biti vođa i biti vođen, stvaranje veza, sposobnost uvjeravanja, organizacione sposobnosti, timske sposobnosti, podjela rada, 4) komunikacija: slušati otvoreno i slati uvjerljive poruke, komunikacija "oči u oči", nenasilna komunikacija, 5) podrška drugima i servilna orijentacija, senzibilitet za razvojne potrebe drugih i podržavanje njihovih sposobnosti, 6) uvažavanje različitosti, tolerancija, demokratija, 7) osjećaj pozitivne pripadnosti naciji i civilizaciji.

Radno-akcione kompetencije: 1) poznavanje struke ili profesionalnost, 2) opšta informatička i komunikacijska pismenost, poznavanje engleskog ili svjetskih jezika, 3)

savjesnost, preuzimanje odgovornosti za lična ostvarenja, 4) perzistencija, istrajavanje na ciljevima, uprkos preprekama ili neuspjesima, 5) motiv postignuća, težnja za poboljšanjem ili ostvarenjem najviših kvaliteta, 6) inicijativa, spremnost da se iskoriste ukazane mogućnosti, 7) optimizam, unutrašnja motivisanost, volja za rad.

Svaka od ovih kompetencija prožeta je moralnom i estetskom dimenzijom. U zadnje vrijeme im se sve jače pridružuje i eko-pedagoška kompetencija nastavnika, koja zahtijeva pored ostalog eko-pedagoško komuniciranje.

Govoreći o kompetencijama nastavnika, Đorđević (2002) navodi model od sljedeće 24 kompetencije nastavnika:

„1. Uspješno komuniciranje s učenicima; 2. razvijanje efikasnih radnih odnosa sa učenicima; 3. jačanje pozitivnih stavova prema učenicima; 4.razvijanje klime koja će ohrabrivati učenike; 5. stvaranje osnova za zrelije odnose prema učenicima; 6. prilagođavanje instrukcija nivou napredovanja učenika; 7. prilagođavanje nastave individualnim sposobnostima; 8. uvažavanje razlika između nastave za djecu i one za odrasle; 9. osiguranje instrukcija koje će razvijati samopouzdanje učenika; 10. razviti kod učenika interesovanje za aktivnosti u odjeljenju; 11. prilagoditi nastavne sadržaje potrebama djeteta koje se mijenjaju; 12. snabdjeti učionice i ostala mjesta nastavnim sredstvima; 13. identificirati sposobnosti učenika za razvoj; 14. organizirati učenike da sudjeluju na odgovarajućem nivou; 15. sumirati i voditi računa o uporišnim točkama lekcija i demonstracija; 16. sudjelovati u ocjenjivanju uspješnosti nastave; 17. obezbijediti provjerene informacije učenika o napredovanju; 18. odabrati nastavne sadržaje od suštinskog značaja za učenike; 19. uskladiti i vršiti nadzor nad aktivnostima u odjeljenju; 20. razvijati principe učenja koje koriste učenici; 21. imati povjerenja u informacije i eksperimente; 22. primijeniti individualni rad; 23. primjenjivati metode rada i iskustva drugih nastavnika; 24. usklađivati aktivnosti u odjeljenju sa iskustvima učenika“ (Đorđević, 2002, str. 40-41). Kompetencije važne za 21. stoljeće određene u projektu DeSeCo (Peklaj, 2008, str.171) odnose se na pet oblasti: „Kompetencije efikasnog podučavanja, kompetencije općeg obrazovanja, kompetencije upravljanja i komunikacije, kompetencije provjeravanja i ocjenjivanja znanja i šire profesionalne kompetencije“ (Gojkov, 2008, str.172). Pišući o kvalitetima i kompetencijama učitelja, OECD (2002) navodi da učitelj mora imati duboko razumijevanje sebe i prirode svoga rada.

1. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

1.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja je ispitati, utvrditi, analizirati i predstaviti koje kompetencije trebaju imati nastavnici kako bi uspješno radili u nastavnom procesu u savremenoj školi.

1.2. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je ispitati i utvrditi kakva su mišljenja nastavnika o kompetencijama koje trebaju posjedovati da bi uspješno obavljali ulogu nastavnika u savremenoj školi, na kom nivou su prema njihovoj procjeni te kompetencije kod postojećih nastavnika, ko ima glavnu ulogu u njihovom razvoju i formiranju i koje mjere predlažu u cilju podizanja na viši nivo postojećih kompetencija i kolika je uloga društvene zajednice u tome.

1.3. Zadaci istraživanja.

Zadaci istraživanja su:

1. Ispitati i utvrditi koje su kompetencije nastavnika neophodne da bi uspješno izvodili nastavu u savremenoj školi.

1. Ustanoviti tko po mišljenju nastavnika ima glavnu ulogu u njihovom razvoju.

3. Ispitati na kome nivou su postojeće kompetencije kod sadašnjih nastavnika koji izvode nastavu u školama.

2. Ustanoviti koje mjere ispitanici predlažu u cilju podizanja na viši nivo postojećih kompetencija.

3. Ispitati psostoje li uslovi za dodatnu pravilnu edukaciju nastavnika.

1.4. Hipoteze

U istraživanju smo pošli od pretpostavke da su nastavnici svjesni potrebe posjedovanja određenih kompetencija kako bi uspješno izvodili nastavu u savremenoj školi.

Iz polazne hipoteze proizlaze i podhipoteze istraživanja, a one su:

1. Pretpostavlja se da je većina ispitanika mišljenja da su za obavljanje uloge nastavnika u savremenoj školi neophodne sve vrste kompetencija koje treba razvijati kod učenika i koje

od njih traži život i rad u savremenom svijetu, a da su na prvom mjestu stručna i pedagoška kompetencija.

2. Pretpostavlja se da glavnu ulogu u razvoju neophodnih kompetencija nastavnika imaju visokoškolske institucije koje pripremaju stručni kadar za rad u školama.

3. Pretpostavlja se da kompetencije koje posjeduju nastavnici nisu na zadovoljavajućem nivou pa ih permanentno treba bogatiti, razvijati i usavršavati.

4. Pretpostavlja se da će ispitanici predložiti brojne prijedloge mjera za podsticanje i razvoj, te dizanje na viši nivo postojećih kompetencija nastavnika.

5. Pretpostavlja se da ne postoje neophodni preduslovi za edukaciju i permanentno obrazovanje nastavnika.

1.5. Uzorak ispitanika

Istraživanje je provedeno na uzorku od 110 ispitanika, profesora sa područja Tuzlanskog kantona.

1.6. Metode prikupljanja podataka

Od metoda u radu je korištena metoda teorijske analize i survey istraživačka metoda. Metodu teorijske analize koristili smo tokom teorijske obrade problema, tokom izrade instrumenata istraživanja, analize i interpretacije rezultata istraživanja i pri izvođenju zaključaka. Pošto ispituje stavove nastavnika o njihovim kompetencijama neophodnim za uspješno obavljanje uloge nastavnika, opredijelili smo se za survey metodu (jer ćemo putem anketnog upitnika ispitati njihova mišljenja). Od instrumenata ćemo koristiti anketni upitnik koga smo sami konstruirali za potrebe ovog istraživanja.

1.7. Metode obrade podataka

Za analizu dobivenih podataka korištene su metode deskriptivne statistike (srednje vrijednosti, mjere centralne tendencije i postoci, a da bi ustanovili da li su odgovori ispitanika statistički značajni, izračunali smo Hi kvadrat (χ^2) test. Dobiveni podaci su radi preglednosti predstavljeni tabelarno.

2. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I DISKUSIJA

2.1. Mišljenja ispitanika o kompetencijama koje trebaju posjedovati da bi uspješno obavljali ulogu nastavnika

Prvi zadatak istraživanja odnosio se na saznanje da li su nastavnici upoznati koje kompetencije trebaju posjedovati kako bi uspješno mogli obavljati ulogu nastavnika u savremenoj školi i kojoj od kompetencija daju prednost u obavljanju uloge nastavnika. Rezultati istraživanja predstavljeni su u Tabeli 1 koja slijedi u nastavku.

Tabela 1. Mišljenja ispitanika o kompetencijama koje trebaju posjedovati kako bi uspješno obavljali ulogu nastavnika u savremenoj školi

Vid kompetencije	Nikada <i>f</i> %	Rijetko <i>f</i> %	I da i ne <i>f</i> %	Čest <i>of</i> %	Uvijek <i>f</i> %	Ukupno <i>f</i> %	Aritmetička sredina <i>M</i>	Standardna devijacija <i>SD</i>
a) pedagoška	2 1,82	3 2,73	15 13,63	13 11,82	77 70	110 100	4,45	7,59
a) stručna	1 0,91	3 2,73	18 16,36	38 34,55	50 45,45	110 100	4,20	5,99
c)kognitivne	3 2,73	5 4,55	21 19,09	43 39,09	38 34,55	110 100	3,98	5,85
d)emocionalne	13 11,82	19 17,27	18 16,36	38 34,55	22 20	110 100	3,35	5,03
e)socijalne	29 26,36	29 26,36	12 10,91	17 15,45	23 20,91	110 100	2,78	4,90
f) radno-akcione	10 9,10	13 11,82	39 35,45	21 19,09	27 24,55	110 100	3,38	5,19

g)moralne	0	0	10 9,10	50 45,45	50 45,45	110 100	4,36	9,63
h)estetske	29 26,36	39 35,45	19 17,27	10 9,10	13 11,82	110 100	2,45	5,22
i)ekološke	29 26,36	27 24,55	27 24,55	10 9,10	17 15,45	110 100	2,63	4,94

Izvor: Istraživanje autora

Analizom rezultata možemo vidjeti da se srednje vrijednosti odgovora (M) kreću u rasponu od $M=4,45$ na varijabli (a)- pedagoške kompetencije; do $xM=2,45$, na varijabli (i) – estetske kompetencije. Većina ispitanika, odnosno 70 % se izjasnila da nastavnik mora uvijek posjedovati pedagoške kompetencije, dok se 11,82% izjasnilo da ih trebaju često posjedovati. Svega 1,82 % ispitanika se izjasnilo da ih ne trebaju nikada posjedovati. Na drugo mjesto ispitanici stavljaju moralne kompetencije $M=4,36$, zatim stručne kompetencije, $M=4,20$, dok na zadnje mjesto stavljaju estetske kompetencije, gdje je $M=2,45$.

Uz pomoć χ^2 ustanovili smo da li su mišljenja ispitanika statistički značajna ili nisu na nivou 0,01, za varijablu (a) – pedagoške kompetencije, što se vidi u tabelarnom prikazu.

Tabela 2. χ^2 test

χ^2	df	p	Granična vrijednost X^2 na nivou 0.01
170,00	4	.000	13,277

Legenda: χ^2 - Hi kvadrat df-stupanj slobode p-razina značajnosti

Vrijednost χ^2 je 170,00, uspoređujući dobiveni rezultat sa tablicama za χ^2 dobivamo da:

Razlika na nivou $p < 0,01$ - postoji

Na osnovu toga možemo zaključiti da je dobiveni χ^2 značajan, te da stavovi nastavnika nisu slučajni. Dovodeći u vezu dobivene podatke sa hipotezom kojom se pretpostavljalo da su za obavljanje nastavničke uloge neophodne odgovarajuće kompetencije, na prvom mjestu pedagoške, može se konstatovati da je hipoteza potvrđena.

2.2. Čija je uloga najvažnija u razvoju nastavničkih kompetencija

Drugi zadatak odnosi se na ispitivanje ko ima glavnu ulogu u razvoju nastavničkih kompetencija neophodnih za uspješno obavljanje uloge nastavnika u savremenoj školi.

Odgovori su predstavljeni u Tabeli 3 koja slijedi u nastavku.

Tabela 3. Čija je uloga najvažnija u razvoju nastavničkih kompetencija

Faktori koji igraju glavnu ulogu u razvoju nast. komp.	Nikada <i>f</i> %	Rijetko <i>f</i> %	I da i ne <i>f</i> %	Čest <i>f</i> %	Uvijek <i>f</i> %	Ukupno <i>f</i> %	Aritmetička sredina <i>M</i>	Standardna devijacija <i>SD</i>
a) visokoškolske institucije	0	0	1 0,91	32 29,09	77 70	110 100	4,69	7,95
b) nastavnici	3 2,73	2 1,82	5 4,54	50 45,45	50 45,45	110 100	4,29	6,77
b) Radne organizacije	1 0,91	12 10,90	12 10,90	21 19,09	64 58,18	110 100	4,23	6,62
d) društvena zajednica u cjelini	31 28,18	39 35,45	40 36,36	0	0	110 100	2,08	6,09

Izvor: Istraživanje autora

Uvidom u rezultate predstavljene u Tabeli 3. možemo zapaziti da se srednje vrijednosti odgovora ispitanika na varijablama čija je uloga glavna u razvoju nastavničkih kompetencija kreću u rasponu od $M=4,69$ na varijabli (a)- visokoškolske institucije, do $M=2,08$, na varijabli (d)- društvena zajednica u cjelini. Ispitanici su mišljenja da najveću ulogu imaju visokoškolske organizacije koje pripremaju nastavnički kadar, gdje se (70 %) ispitanika izjasnilo da su oni uvijek odgovorni, dok se 29,09% ispitanika izjasnilo da su često odgovorni. Na drugom mjestu su nastavnici, gdje srednja vrijednost odgovora iznosi – ($M=4,29$), a 45,45 % ispitanika se izjasnilo da uvijek nastavnici igraju glavnu ulogu, dok se sa često izjasnilo 45,45% ispitanika. Ispitanici smatraju da najmanju odgovornost u razvoju nastavničkih kompetencija ima društvena zajednica u cjelini, gdje je srednja vrijednost odgovora, ($M=2,08$).

Uz pomoć χ^2 ustanovili smo da li su mišljenja ispitanika statistički značajna ili nisu na nivou 0,01, za varijablu (a) –visokoškolske institucije, što se vidi u tabelarnom prikazu.

Tabela 4. χ^2 test

χ^2	df	p	Granična vrijednost χ^2 na nivou 0.01
164,04	4	.000	13,277

Legenda: χ^2 - Hi kvadrat df -stupanj slobode p -razina značajnosti

Vrijednost χ^2 je 164,04. uspoređujući dobiveni rezultat sa tablicama za χ^2 dobivamo da:

Razlika na nivou $p < 0,01$)- postoji

Na osnovu toga možemo zaključiti da je dobiveni χ^2 značajan, te da stavovi ispitanika nisu slučajni. Dovodeći u vezu dobivene podatke sa hipotezom kojom se pretpostavljalo da su za obavljanje nastavničke uloge neophodne odgovarajuće kompetencije u čijem razvoju najveću ulogu imaju visokoškolske institucije, može se konstatovati da je hipoteza potvrđena.

2.3 Nivo razvijenosti kompetencija nastavnika koji obavljaju profesionalnu ulogu nastavnika

Trećim zadatkom željeli smo saznati kojom ocjenom nastavnici ocjenjuju nivo razvijenosti, odnosno posjedovanja određenih kompetencija u obavljanju nastavničke uloge.

Tabela 5. Ocjene nivoa razvijenosti nastavničkih kompetencija , procjene ispitanika

Nast. kompetencije	Odličan 5	Vrlo dobar 4	Dobar 3	Dovoljan 2	Nedovoljan 1
Svega	24	39	42	3	2
%	21,82%	35,45%	38,18%	2,73%	1,82%
N=110					

Analizom odgovora ispitanika možemo uočiti da je najviše ispitanika ocijenilo postojeće kompetencije nastavnika koji profesionalno obavljaju ulogu nastavnika sa ocjenom 3 (38,18% dok je najmanje ispitanika ocijenilo postojeće kompetencije radno angažiranih nastavnika sa ocjenom 1 (1,82 % ispitanika). Srednja ocjena kompetencija nastavnika iznosi ($M= 3,727$), i možemo zaključiti da je iznadprosječna.

3.4. Ispitanici predlažu sljedeće aktivnosti kako bi nastavnici usavršavali svoje

kompetencije: *individualno* *i* *kolektivno* *stručno* *usavršavanje,*
a) Istraživačke aktivnosti

- b) *Seminari*
- c) *Simpoziji*
- d) *Praćenje pedagoške periodike*
- e) *Doškolovanje*
- f) *Učešće u projektima*
- g) *Radionice*
- h) *itd.*

Nadležne institucije obrazovanja trebaju podržati finansijski ove oblike stručnog usavršavanja nastavnika, a time i podsticanja, bogaćenja i usavršavanja njihovih postojećih i razvijanja novih kompetencija kako bi uspješno obavljali ulogu nastavnika u savremenoj školi.

Posljednji zadatak bio je ispitati da li je podrška društvene zajednice u usavršavanju i podizanju nastavničkih kompetencija dovoljna.

Odgovori su predstavljeni u Tabeli 6 koja slijedi.

Podrška društvene zajednice je dovoljna	<i>f</i>	%
a) Da	7	6,36
b) Djelimično dovoljna	12	10,90
c) Nedovoljna je	91	77,27
Ukupno	110	100

Većina ispitanika smatra da je podrška društvene zajednice nedovoljna u usavršavanju nastavničkih kompetencija, 77,27% ispitanika, da je djelimično dovoljna izjasnilo se 10,90 % ispitanika, a da je dovoljna svega 6,36 % ispitanika.

Izračunati X^2 iznosi 121,13 i statistički je značajan na 2. stupnju slobode i razini značajnosti (0,05) i (0,01)., pa možemo zaključiti da su odgovori ispitanika statistički značajni, čime je potvrđena naša posljednja pothipoteza da je podrška društvene zajednice na usavršavanju kompetencija nastavnika nedovoljna.

Zaključci:

Na osnovu analize rezultata došli smo do sljedećih zaključaka:

1. Većina ispitanika se izjasnila da su za obavljanje profesionalne uloge nastavnika neophodne određene kompetencije, a da među neophodnim kompetencijama prednost treba dati pedagoškim, moralnim i stručnim kompetencijama. Ovo su pokazali i rezultati

istraživanja (Tomić (2005); Peklaj (2009); Selimović, Tomić (2010); a i teoretska razmatranja od strane brojnih pedagoga: (Ajanović, Stevanović, 1998); Suzić (2005), Kadum (2009) i brojni drugi.

2. Glavnu ulogu u razvoju nastavničkih kompetencija trebaju odigrati visokoškolske institucije u kojima se pripremaju profesionalni kadrovi za rad u odgojno-obrazovnim institucijama, sami nastavnici ih trebaju kod sebe bogatiti i razvijati, kao i radne organizacije, odnosno odgojno-obrazovne institucije u kojima su nastavnici angažirani.

3. Ispitanici su postojeće kompetencije nastavnika ocijenili sa iznadprosječnom ocjenom, što je svakako pozitivno. Ovo ne znači da na razvoju i bogaćenju kompetencija nastavnika treba stati, jer se svakodnevno mijenjaju i bogate znanstvene, tehničke i druge spoznaje i iskustva čovječanstva, pa je u skladu s tim neophodno usavršavati kompetencije nastavnika permanentno, kako bi uspješno uveli učenike u učenje učenja, permanentno obrazovanje i samoobrazovanje.

4. Ispitanici su predložili kako treba podići na viši nivo stručno usavršavanje nastavnika, aktivirati nastavnike u radu istraživačkih timova i projekata, povećati učešće u radu seminara, simpozijuma, čitanju stručne literature, i slično.

5. Društvena zajednica ne pruža adekvatnu i dovoljnu podršku u razvoju nastavničkih kompetencija što nam je poznato i iz iskustva kao praktičarima. Velika društvena, moralna i ekonomska kriza joj ne dozvoljava da uredno izvršava svoje obveze prema odgoju i obrazovanju, zbog čega ga zapostavlja i često stavlja na marginu, iako nam je svima jasno da samo obrazovani ljudi mogu obogatiti i mijenjati svijet.

Literatura:

- [1] Ajanović, Dž., Stevanović, M. (1998) *Školska pedagogija*, Sarajevo: Prosvjetni list.
- [2] Brkić, M., Tomić, R.(2017). *Metodika odgojnog rada*. MeĐugorje: Fakultet društvenih znanosti dr Milenka Brkića.
- [3] Delors, J. (1998) *Učenje blago u nama*. Zagreb: Educa.

- [4] Đorđević, J. (2002). Svojstva nastavnika i procjenjivanje njihovog rada. Vršac: Viša škola za obrazovanje vaspitača.
- [5] Gojkov, G. (2008) *Metodološki problemi istraživanja darovitosti*, Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača.
- [6] Kyriacou, C. (2001) *Temeljna nastavna umijeća*, Zagreb: Educa.
- [7] Laketa, N. (1996) *Učitelj*, U: Opšta pedagogija. (ur. Nikola Potkonjak). Beograd: Učiteljski fakultet.
- [8] Lukić- Domuz, D. (2004) *Učenje učenja putem drame*, U: Interaktivno učenje IV. Banja Luka: TTC.
- [9] Miel, A. (1968) *Kreativnost u nastavi*, Sarajevo.
- [10] Peklaj, C. (2008) *Definisanje nastavničkih kompetencija- početni korak u obnovi pedagoških studija: Zbornik radova: Kompetencije učitelja i vaspitača*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača „Mihajlo Palov“ Vršac, str. 171-188.
- [11] Previšić, V. (1999) *Učitelj- interkulturalni medijator*. U: Rosić, V. (ur.), *Nastavnikčimbenik kvalitete u odgoju i obrazovanju*. Rijeka: Filozofski fakultet.
- [12] Stevanović, M. (1999) *Kreatologija*. Varaždinske Toplice: Tonimir.
- [13] Suzić, N. (1999). *Interakcija kao vid učenja i poučavanja*. U knjizi: *Interaktivno učenje*. Banja Luka: Ministarstvo prosvjete i UNICEF.
- [14] Suzić, N. (2005). *Pedagogija za 21.vijek*. Banja Luka: TTCentar.
- [15] Škalko, K. (1967). *Nastavnik*, u: *Pedagogija*. Zagreb.
- [16] Terhart, E. (2001). *Metode poučavanja i učenja*. Zagreb: Educa.
- [17] Vidulin- Orbanić, S. (2007). *Podučavatelji u u suvremenoj ulozi inicijatora i suradnika*. U: *Zbornik radova Deontologija učitelja*. Pula: Sveučilišten“Jurja Dobrile“ u Puli. Odjel za obrazovanje učitelja i odgojitelja.
- [18] Vilotijević, M. (2001). *Didaktika I i II*. Sarajevo: BH most.
- [19] Vuk-Pavlović (1932). *Ličnost i odgoj*. Zagreb: Tipografija.D.D.

Dr. sc. Rahim Gadžić, mr. Enes Ravkić

TEACHER COMPETENCES NECESSARY TO WORK IN TEACHING

Summary

The paper presents the results of examining the teacher's opinion on which competences they should possess in order to successfully perform the roles of necessary for the realization of content and achievement of the goals of the education.

The aim of the study is to examine and determine which competencies should be possessed by (teacher, profesor) in order to successfully implement teaching contents and goals and tasks of education in the society of the future. We are interested in who plays a major role in their development, on which level of competence are teachers working with children and what measures are proposed in order to raise them to a higher level of existing competences. In this paper we used the method of theoretical analysis and survey research method, and out of the instruments we used a questionnaire we made for the needs of our research. The sample of respondents consisted of 110 teachers of class and subject teaching from the area of Tuzla canton. The results of the research have shown that teachers have all kinds of competences that they should develop with their students (cognitive, emotional, social, work-action, moral, aesthetic and ecological), that higher education institutions dealing with teacher education should be taken to develop teacher competencies and institutions that deal with their professional development through various forms of lifelong education. In addition, the results have shown that the existing teachers' competences, due to rapid social, scientific, technological, cultural and other trends, are not always high, and should be constantly improved. Proposals suggested by the respondents relate to the following measures: individual and collective professional development, research activities, attendance at seminars, symposiums, workshops, and other types of activities.

Keywords: *competences, teachers, teaching, attitudes of teachers.*